

INNOCENTII III

ROMANI PONTIFICIS

OPERUM PARS ALTERA.

SERMONES, OPUSCULA.

I

SERMONES.

Ex editione Coloniensi, principe, anni 1575. Nostræ recensione accedunt alii duodecim Pontificis sermones, quos ex codicibus Vaticanis evulgavit bonæ memoriæ card' nalis Angelo Maii (*Spicil. Rom.* t. VI, p. 475. Romæ 1842, in-8°). En eruditissimi viri verba quibus ad suam editionem præfatus est: *Codex Vat. 700, membraneus, littera minuta sed pulchra, paulo post obitum Innocentii scriptus, continet ejus sermones, præter prologum, LXXIX, quorum LXVIII tantummodo et pars alterius in editionibus tam Coloniensi anni 1575, quam Veneta anni 1578, apparent, reliqui adhuc latebant inediti; neque hi sunt separatim scripti, vel in calce additi, ne quis eos forte alienos existimet, sed editis intermixti. Sunt enim inediti in codicis serie IV, V, VII, XXVIII, XXXVI (XLIV partim) XLVII, LIV, LX, LXIV, LXXII. Ex his duos in Lucensi etiam gemino codice se vidisse ait Mansius in additamentis ad Fabricii Latinam Bibliothecam. Constat igitur Coloniensem editorem nonnisi imperfectam habuisse sermonum Innocentii collectionem, Venetum autem a Coloniensi eos mutuatum. Sic enim epistolurum quoque Innocentii paulatim crevit numerus in impressis libris jam inde ab editione Sireti usque ad illam duumvirorum Brequignii atque Dutheilii. Quæ cum ita se haberent, nolui prorsus inventam rem omittere, tum ipsius Innocentii causa, tum quia volumini huic, pontificis monumentis abundante, sermones hi congruebant. Neque tamen eos verbis meis commendabo, quia tanti viri scripta nequaquam laudibus indigent; atque id monebo tantummodo scriptos esse post additum pontificatum, et in prologo et in gestis Innocentii cap. 2, disserte affirmatur. Denique in Ottoboniano Vat. codice 432, sæculi item XIII, ejusdem Innocentii sermones XXXI legebam, quorum postremus tantummodo (qui nobis sit III) ad claustrales recitatus typorum lucem adhuc expectabat (6).*

PROLOGUS.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio ARNOLPHO abbati ordinis Cisterciensis, salutem et apostolicam benedictionem.

Prophetica docet auctoritas, quod beati sunt illi qui seminant super aquas (*Isa. xxxii*). « Semen enim est verbum Dei (*Luc. viii*), » et « aquæ multæ sunt populi multi (*Apoc. xix*). » Econtra: « Maledictus est ille qui frumentum abscondit in populo et suffodit in terra talentum (*Prov. xi*); » quia superogare debet aliquid stabularius, qui duos accepit a Samaritano denarios (*Luc. x*); et superlucrari debet aliquid servus, cui dominus duo talenta commisit (*Matth. xv*). Nam a tunica hyacinthina dependebant aurea tintinnabula, ne pontifex ingrediens absque sonitu sanctuarium moreretur (*Exod. xxviii*). Inter cætera siquidem, quæ ad pastorale spectant officium, sanctæ prædicationis virtus excellit, juxta quod docet egregius prædicator: « Non misit me Dominus, inquit, baptizare, sed prædicare (*I Cor. i*), secundum illud: « Prædica verbum, insta opportune, importune, opus fac evangelistæ (*II Tim. iv*). » Itemque: « Quam speciosi pedes super montes evangelizantium bona! » (*Rom. x*). « Clama, ne cesses, exalta quasi tuba vocem

(6) Innocentii III sermones duos ut ineditos evulgavit D. Luigi Tosti in *Storia della badia di Monte Casino* (Napoli 1842), t. II, p. 293. Idem sunt cum serm. V et VII infra, quos habemus ex editione card. Maii. EDIT. PATR.

tuam (*Isa. LVIII*). » Hoc enim officium injunxit Dominus principaliter apostolis, dicens : « Quod dico vobis in tenebris dicite in lumine, et quod auditis in aure, prædicate super tecta (*Matth. x*). — « Euntes in mundum universum prædicate evangelium omni creaturæ (*Marc. xvi*). » Tantæ namque virtutis est prædicatio, quod animam revocet ab errore ad veritatem, et a vitiis ad virtutes; prava mutat in recta, aspera convertit in plana; instruit fidem, erigit spem, et roborat charitatem; evellit nociva, plantat utilia, et fovet honesta; via vitæ, scala salutis, et janua paradisi. Prædicator itaque debet habere aurum, argentum et balsamum, videlicet sapientiam, et eloquentiam, et honestatem, ut quod dicat intelligat, et quod dixerit et intellixerit, agat. Nam « qui fecerit et docuerit, magnus vocabitur in regno cælorum (*Matth. v*). Alioquin dicetur illi : « Medice, cura teipsum (*Luc. iv*); » similis ficulneæ, quæ folia sine fructu producit. « Omnis vero scriba doctus in regno cælorum, de thesauro suo nova profert, et vetera (*Matth. xiii*), » sive quod testimonia producit tam de Novo quam de Veteri Testamento, sive quod educit, tam de gratiæ novitate quam de vetustate culpæ sermonem, sive quod agit tam de præmiis, quam de suppliciis, quæ innovatis in bono vel inveteratis in malo debentur. De his autem pro diversitate personarum et rerum debet aliter atque aliter loqui. Unde ad sponsam dicitur in Canticis canticorum : « Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento (*Cant. i*). » Per aurum enim sapientia designatur, Salomone etiam testante, qui ait : « Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis (*Prov. xxi*). » Per argentum autem intelligitur eloquentia, dicente Psalmista : « Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum (*Psal. cxviii*). » Decenter ergo per murenulas aureas flores sapientiæ designantur quibus collum et pectus Ecclesiæ, id est prædicatores et dolores ornantur. Vermiculatas autem, id est distinctas et variatas argento, scilicet eloquentia, ut juxta varietatem materiæ, vel personæ stylus sermonis et varietur. Ait enim Apostolus : « Sapientiam loquimur inter perfectos; inter vos autem nihil judicavi me scire, nisi Christum Jesum et hunc crucifixum (*I Cor. ii*). » Et iterum : « Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus, tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam (*I Cor. iii*). » Sapientibus quoque et perfectis ait Veritas increata : « Vobis datum est nosse mysteria regni Dei (*Luc. viii*). » Econtra, rudibus et infirmis ait : « Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo (*Joan. xvi*). » Hinc ipsa prudenter injungit : « Nolite sanctum dare canibus, nec margaritas mittatis ante porcos (*Matth. vii*). » Sed mundis animalibus estote similes, quæ ruminant pariter et unguam findunt (*Deut. xiv*). Debet enim prædicator habere vinum et oleum, virgam et manna, ignem et aquam, singula suo loco congrue proferenda. Principaliter autem ad eruditionem fidei, et ad informationem vitæ, tanquam ad fundamentum et ædificium, debet intendere prædicator, confirmando quod dicit auctoritatibus, rationibus et exemplis, ut « funiculus triplex difficile dissolvatur (*Eccle. iv*). Quia vero pulvis inanis gloriæ pedibus prædicatorum frequenter adhæret, debet utique prædicator excutere pulverem de pedibus suis (*Matth. x*), ipsosque compunctionis aqua lavare, ut mundus sit totus, ne forte cum aliis prædicaverit, ipse reprobus fiat (*I Cor. ii*). Utinam autem in prædicationis officio fecerim ipse quod dico, sed tot sum causarum impeditus incursibus, tot negotiorum nexibus irretitus, ut necesse sit divisum ad singula minorem in singulis inveniri. Contemplari quidem non sinor, sed nec respirare permittor; sic traditus aliis, ut pene penitus mihi videar esse subtractus. Ne vero pro sollicitudine temporalium, quæ temporis exigente malitia valde me gravant, curam spiritualium omnino negligere, quæ mihi propter apostolicæ servitutis officium magis incumbit, quosdam sermones ad clerum et populum, nunc litterali, nunc vulgari lingua proposui et dictavi, quos ad tuæ petitionis instantiam, quam per communem filium, fratrem Nicolaum, capellanum meum et monachum tuum, mihi fecisti, devotioni tuæ studui destinare, rogans et obsecrans in Christo Jesu, quatenus in orationibus tuis apud justissimum judicem et piissimum Patrem me reddas spiritualiter commendatum.